

tülelvélük telepítettnek, ha ez sikerült, az ákácz egy-két éven át tél beálltával megfaragtatik és lassan ott helytt elhal. A déli vaspálya Pusterthali meredek lejtőin hasonló módon létesített ültetések kitűnően sikerültek.

Ily módon nemcsak a vasutak kopár lejtjei, de az országutak, megyei utak és csatornák környéke is befásítható, miáltal nemcsak az a haszon lesz elérve, hogy a talaj a meredek részeken is megköttetik és hasznothozóvá tétetik, hanem a táj külső kelleme is szerfelett emeltetni fog.

Kirándulás a fogarasi havasokba.

Irta: Fekete Lajos.

(Folytatás és vége.)

A Topolog völgyéből meredek erdei ösvényen kanyargott fel az utazó társaság, mindig feljebb és feljebb emelkedve, míg újból elértük az erdő vegetációnak a pásztorok által leszorított felső határát. A velünk lévő kutyák hajtani kezdetek s a puskások hirtelen felállottak, hogy ha a szerencse kedvezne, elejtsék a felhajtott nyulat. De ez visszafordult és mi lemondva a nyulpecsenyéről, tovább folytattuk utunkat, a körülbelől 1900 méter magas gerinczre jutva, melyet a Vurvu flori csúcson felül áthágtunk. Egy széles hegyhát ez, a Topolog és az Argis egy ága (Capra recsa) között. Nemsokára megpillantottuk leendő éji tanyánkat, egy-két lakházból és egy fejjőszínből álló nagy Sztinát, mely két nagy nyájjal rendelkezett, 13 csobánja és legalább 20 kutyája volt, melyek közeledésünkre éktelen csaholást vittek véghez. A fejéssel éppen elfoglalt csobánokkal nemsokára ismeretséget kötöttünk, kik egyik házukat, helyesebben kalibájukat, nekünk egészen rendelkezésünkre bocsátották, összes butorával együtt, a mely

egy ingatag fapadból állott. E helyiség kisépertetett s a másik házban égő tűz mellett elkészült a vacsora, mely ezúttal rizottóból állott. A csobánokat a pálinka és dohány közlékenynyé tette; A. barátom a geographiai viszonyok és az erdők állapota felől tudakozódott tőlük. Mig mi az egyik kalibában tőlünk kitelhető módon igyekeztük erőnket visszaszerezni az éji nyugalom által, a másik házban hajtóink, az ut fáradalmait megsokallva, úgy látszik az ott éjjelező csobánokkal összebeszéltek, hogy reggel az ut nehézségeinek nagyitva és élénk színekkel való előadása által minket utunk folytatásáról lebeszéljenek és a visszatérésre rávegyenek. Ez azonban nekik nem sikerülve, újból felvettük a vándorbotot — mert itt már nagyon keveset lehetett lovagolni — és tovább indultunk. Lefelé menet újból elértük az erdő felső határát; a törpe lúczfenyőket nemsokára közép magasságu zárt állabok váltották fel, itt-ott egy-egy lavinanyom által megszakitva; azután kezdett szórványosan s a völgyben már meglehetősen tömegesen fellépni a bükk is. Ugy látszik, hogy itt még könnyebben kiszorítja a bükk a fenyőt, mint nálunk, s ezért utóbbinak elterjedése még szűkebb határok közé van szoritva. Hogy ebben az erdőégéseknek jelentékeny része van, az több mint valószínű. A tulsó oldalon kikapaszzkodva, egy tisztáson, hol még a bükk előfordult, elért a zápor. Fenyők sűrű lombozata alá huzódva, mivel már 10 óra elmúlt volt, az időt falatozásra használtuk fel; miközben megcsendesedvén az eső, tovább haladtunk, és a Capra recsa völgyével párhuzamos, mintegy 1900 méter magas széles hegyhátat elérve, ezen felfelé tartottunk. Itt találkoztunk egy csobánnal, a kit eredetisége miatt bátorkodom a kedves olvasónak bemutatni. Jól megtermett, közép magasságot meghaladó, izmos, elég széles vállu, 20 éves barna suhancz, római arczéllal, fekete szemmel; fekete báránybőr kucsója alól dúsan folynak nya-

kára kondor fekete fűrtjei; arcza, nyaka és nyitott melle vörös mint egy indiáné; hátán juhbőrből készült, szőrével kifordított kurta bunda; különben a tavasszal felvett ingben és gatyában; lábszára darócza burkolva, mely a bocskor hosszú szijjaival van körül kötözve, s végre derekán keskeny bőrv (erdélyiesen gyűszű). Őlében gyöngéden tartott egy kis szürke kutyakölyket. „Hát hova igyekeztek?“ szólit meg. — „Kissé körülnézni itt a havason“, felelénk. „Hát te hova mész avval a kis kutyakölyökkel?“ — „Hát viszem szegényt a nyáj után — mondá — mert nem tud maga menni.“ — „Hajtjátok már le a juhokat?“ „Igen, megyünk a Dobrudzsába. Eddig Bulgáriában teletünk, de most nem engednek oda.“ — Elmondta, hogy 3—4 hét kell a mig Dobrudzsába érkeznek, és nagyon örvendett, mikor A. barátomtól hallotta, hogy ő is ismeri a Dobrudzsát, s látta a fekete tengert, melynek nézésével tölti a dobрудzsai hegyeken a juhász az időt, és botjára támaszkodva, mereng el annak sima tükrén. Ha háborog, akkor örül, hogy biztosan állhat a hegy szilárd hátán és jól esik neki a gondolat, hogy mégis jobb juhásznak lenni, mint hajósnak. Már jó tova haladtunk a hegyháton, midőn az előre ment erdőörök azzal a hirrel tértek vissza, hogy a sziklaormok és meredek sziklapok lehetetlenné teszik utunknak ez irányban való folytatását. Vezetőnk váltig erősítette, hogy ezelőtt két-három évvel ott még jól el lehetett menni lóval is; de azóta a zivatarok elrontották az ösvényt, s így nem marad egyéb hátra, mint vagy másfél óra járásnyira visszamennünk, vagy pedig az oldalon való leereszkedést megkísérlelnünk. Egy magaslatra felmenve, az oláhországi csobánt, kivel találkoztunk volt, visszakiáltottuk, s még egy fiatal 14—15 éves is oda jött, mint zerge ugrálva és szaladva hozzánk. A tanácskozás eredménye az volt, hogy a 40—45 foknyi meredekségű sziklás oldalon a lovakkal együtt lemen-

tünk nagy ügygyel-bajjal a völgybe, melyet a csobánok Muse-tajká-nak neveznek. Ezen felfelé s aztán egy jégkori jégárok által lehorzolt alacsony gerinczecske felmenve, gyönyörű látvány tárult szemünk elé. Tőlünk éjszakra jégárok által kikotort nagyszerű katlanok, kisebb-nagyobb elgátolásokkal; a tulsó oldalon az összetörött fehér mészkő roppant kőfolyást képez. Utunk közvetlen egy meglehetősen nagy katlan fenekén vitt át, melynek oldalát a legalacsonyabb helyen megmászva, a sziklás gerinczatarajon egy kis kőkapuhoz (Porta mike) értünk. Ezen át a Rios völgyébe jutottunk át, épen oda, a hol egy rövid meredek mellékvölgy egy kisebbszerű katlannal veszi kezdetét. Itt megint meglepő, új vidék nyílik előttünk. Balra tőlünk sziklagerinczek és egymás fölé tornyosuló csúcsok, az előbbieik közé zárt vad kővölgyek, kőfolyásokkal és itt-ott gyepes területekkel megszakitva; szembe velünk szelidebb természetű, szélesebb hegyhátak, melyek lejjebb ereszkedve, az erdő régióba nyulnak be, mely mint összeráncolt zöld posztó terül el lábaink alatt, és a távol ködébe vész el. A kővölgyekből összegyűlő csermelyek a fővölgyben meglehetősen patakká egyesülnek, mely alantabb az erdő mélyébe vész el, melynek megszaggatott szélén alig vehetjük ki leendő éji tanyánkat, a Sztina-Riósz. A sziklakapun átjőve a már említett kisebbszerű katlanba jutottunk, melynek oldalát a lavinák minden évben lehorzsolják, a rajta megtelepedett gyepet tekercecsekbe sodorva és a katlan fenekén messzire szerte dobva. E katlannál csak néhány nappal ezelőtt küzdött meg egy csobán egy medvével; melynek majd rossz vége lett. Szerencsére társai épen jókor érkeztek, hogy a maczkót a csobán összemarczangolásában megakadályozhassák. A katlan mészkő gáttal van elgátolva s felső részének egyenes feneké azt mutatja, hogy valaha tó volt itt; de most a mészkő gát alá van mosva; oda zuhog alá a katlan csermelye, mely a

tófenék töltelékének jelentékeny részét elmosta magával a föld alatti üregekbe. A mészkő gáton alól a meredek oldalvölgyecskét kőtuskók, homok és földomladvány halmaza tölti ki egészen a fővölgyig, ecsetes havasi füvel szakadozottan borítva. Ezen, mintegy 35—40 foku hajlással bíró törmeléken, melyet valószínűleg a lassanként visszavonult jégkorszaki jégár hagyott hátra, mintegy másfél óráig baktattunk lefelé, s midőn a völgybe leértünk, már be volt sötétedve. Szerencsére, nem volt messze a Rioszi-Sztina, melynek lakói már melegebb tájakra költöztek, mint a gólyák. Itt már fenyőgalylyal is rendelkezünk, mert a Sztina erdőszélen volt; ennél fogva pompás ágyat vetettünk a két szobából álló kaliba egyik részébe; míg a másik konyhául szolgált. Tán soha sem készült itt oly uri vacsora, mint ezuttal, a mely köménymag (rántás-) levesből és felséges ürütokányból állott. Megfizethetetlen volt most a fedél; mert egész éjen át szakadott az eső. Reggel a Riósz vad völgyén fel s azután jobbra egy gerinczen átmentünk a Buda völgyébe, hol fél tizenegy óra tájt épen egy Sztina közelében ért el az eső. Mivel a Riószban tejet nem kaptunk, itt készült el a kávé. A csobánnal beszélgetésbe elegendve, s folytatandó utunk felől tudakozódva, midőn látta, hogy a rossz idő miatt aggódunk, azt a tanácsot adta, hogy ne menjünk, mint tervünk volt, az Ourla csúcs felé, mely mellett az áthágó a Briáza völgyébe vezet, mert ez még nagyon messze van; hanem menjünk fel a Buda völgyén, ő megmutat egy átjárót, melyen keresztül még az éjjel a Nagy-Árpás völgyének eredeténél lévő Sztinában hálhatunk. Biztatására, hogy az áthágó ló által is járható, tanácsát köztet-
széssel fogadtuk.

S ezzel el lőn határozva, hogy e nap (vasárnap, szept. 10.) s az arra következő éj, mindnyájunk előtt, kik a kirándulásban részt vettünk, örökre feledhetetlen legyen!

A Sztinától fél tizenkettőkor indultunk el és körülbelől fél óráig az erdőtlen völgyen fel a körülményekhez képest elég könnyen haladtunk. A Vertopetu alatt kezdődött meg a nagy küzdelem. Egy meredek oldal állott előttünk, melyet megmászunk kellett, még pedig a lovakkal együtt. Kétszázötven éves vezetőnkre, hogy ott fel lehet a lovaknak menni, váltig erősítette oláhországi vezetőnk, egy negyven évesen úgy hiszem már túl lévő tisztességes csobán, hogy ott szamarakkal gyakran járnak le és fel. Aztán két óra alatt elérjük Erdély határára s azon túl jobb lesz az út.

Higyje el a kedves olvasó, hogy oly lakatlan, sivár, zord vidéken, kivált ha az idő rossz, néhány nap elegendő erős honvágy ébresztésére. A gondolat, két óra alatt szeretett hazánk küszöbét átléphetni, erőt adott, fokozta bátorságunkat, a 45—50 foku oldal megmászására. A szegény lovak jobbra-balra oldalagtak, s a tömött ecset fű, mely erősen megszagatva kapaszkodott a sziklatörmelék közeibe, biztos alapot nyújtott patáiknak. Nemsokára sziklás hely állta utunkat, mely alatt addig mentünk vezetőnk segítségével, míg átjárt találtunk hasonló füves oldalhoz, mint az előbbi volt. Az átjáró azonban olyan volt, hogy a csobán biztatása nélkül tán visszafordultunk volna; de így leszedve a lovakról a podgyászt, azokat a hajtók egyenként átugratták a szikla akadályon, a nélkül, hogy lábukat törték volna.

A völgy tulsó oldalán, a sziklaoldalok feletti gyeplegelőn és a sziklák közt juhok legelésztek, és két üdvlövés dördült el onnan felénk. Vezetőnk felvilágosítása szerint egy erdélyi csobányerek sütötte el pisztolyát, a hónapba törekvő utasok üdvözlésére. Szép volt tőle . . . Így haladva tovább-tovább, egy tágas, körülbelől 100 méter átmérőjű, félkör alakú katlanba érteztünk, melyet többnyire 60—70 foku meredek sziklafalak környeznek; fenekét vízszintes gyeplegelő foglalja

el, mintha a Jezer vize varázsütésre bársonyos legelővé változott volna. Szép az igaz, de hogy mászunk ki belőle? Már két órája, hogy jövünk, s még egyszer annyi van a tetőig; s amint látszik nehezebbje van hátra. Ebből láttuk, hogy a csobán az ő lábával mérte az időt, pedig nekünk legalább is kétszer annyi kellett abból mint neki. Nincs hát idő tétovázni, csak feljebb-feljebb! Majd megnyugszunk a nagy-árpási sztinában, hazánk földjén. A sziklakatlan oldalán juhok és szamarak által vágott ösvényen, sok helyen a lábtörés veszélyét kockáztatva, csak kikapaszkodtunk. Felérve a katlan párkányára, már üdvözölt azon csobán hazánkfia, ki előbb üdvölvéseket küldött volt felénk. Egy 20 éves, jó képű siheder, nyílt arcz kifejezéssel, barátságos, közlékeny modorral. Ő is hozzánk szegődött, Istenre bízva azon pár óráig nyáját, a mig erdélyi honfitársai társaságát élvezzi.

Még mendegéltünk egy ideig juhnyáj által taposott sziklás helyen; de egyszer roppant kőfolyás állta utunkat, melyet meg kelle másznunk, hogy a hegygerinczet elérjük. Felfelé a meddig a szemünk látott, kő-kövön feküdt. Mintha egy összezuzott hegyet öntött volna le a csucson egy óriás, egyik lábát a Buttyáron, a másikat a Podragun vetve meg e játéka közben. „Ezt már még sem mászhatják meg lovaink“ — mert mi nem jöttünk számításba — mondók a csobánnak. De ő csak haladt előre, s lóhajtóink, mivel ők is végtelenül szerették volna már saját tűzhelyüknél enni a mamaligát, utána nógatták a szegény lovakat. El voltunk készülve, hogy bármely pillanatban kitörheti a lábát valamelyik. Hagytak is elég vérnyomot hátra, az éles kövekbe ütve elcsuszott lábaikat. Egy jó félórai kinos mászás után, végre elértük a körülbelül 2300 méter magas tetőt, melyen balra fordulva haladtunk nyugati irányban egy darabig. Négy óra telt el, mig a budai sztinától eddig jutottunk. Vezetőnk maga is kételkedett már,

hogy a nagy-árpási sztináig eljuthatunk még estig. Kérdezte, hogy hány óra van még az éj beálltaig. Még három, felelénk. Ugy hát még el lehet jutni a szállásig. Az út ezentul már mind lefelé visz, és jobb mint tulfelől. Megkezdtuk a leszállást az erdélyi oldalon; de bizony annak a kezdete elég rossz volt, mert egy kőfolyáson kellett lemenni. Igaz, hogy nem tartott sokáig. Alább egy ló egy meredek kőlapra talált lépni, s néhány métert csuszott lefelé; azt hittük vége van szegény párának; de csodálatoskép megmenekedett. Odább elég szelid lejtésű gyepes helyen haladtunk, s már azt hittük, mentve vagyunk. A két csobán, használva jó hangulatunkat bucsuzni kezdett, hogy nekik sietni kell haza, mert különben napvilág nem érhetik el tanyájukat. A hozzánk szegődött erdélyi fiut el is bocsátottuk, s miután a neki felajánlott apró pénzt el nem fogadta, egy pakli dohánynyal s néhány töltés lőporral ajándékoztuk meg; a legbecsesebb dolgokkal, melyet a havasi juhásznak ember adhat. De oláhországi vezetőnket nem eresztettük el; hadd üritse velünk fenéig a poharat; annyival is inkább, mert mondogatták már az előtt, hogy egy helyen még egy kissé rossz utunk lesz. El is érkeztünk hat óra tájban ezen helyhez. A két oldalról meredek sziklák által kerített gyepes legelő ugyanis egyszerre szédületes sziklafallal szakítatik meg, csak egy helyen maradván egy asztal nagyságu kőtuskókkal kitöltött sziklarepedés, melyen négy kézláb talán meg lehet kísérleni a leszállást; de arról, hogy itt lovak lemenjenek, — ha csak nem pegasusok — álmodni sem lehet. Hát mit csináljunk itt? vonók kérdőre ideiglenes vezetőnket. Ott csak gyalog lehet lemenni, mondá ő, a lovakkal meg kell kerülni ama sziklát balra, a mi azonban sokkal több időt vesz igénybe.

Láttuk, hogy tétováz, és maga sincs tisztában a dologgal. Zavarát valószínűleg az okozta, mert látta, hogy már a Szi-

náig menni lehetetlen, s nem képes biztatását beváltani. Az erdőőrök előre indultak a gyalog megmászható sziklatuskó-folyáson; utánuk az erdélyi csobán vezető, utat keresni; az ideiglenes vezető és a lóhajtók tétováztak; a mely időt én és A. barátom — szerencsére — falatozásra használtuk fel. A tétovázást megunván, a hajtók is el akartak indulni a lovakkal és málhával a sziklát kikerülő uton, s az igazat megvallva, még akkor mindnyájan reméltük, kik a körülményeket nem ismertük, hogy legalább a völgyet az éjj beállta előtt el lehet érni, s ott tán legalább henyefenyőt találni, hogy tüzet gerjeszthessünk. De elővigyázatból levettünk a lovokról egy pokróczot, egy plaidet és A. barátom bundáját. Csakhamar visszatért a két magyar erdőőr, mert ott (a sziklahasadékban) tovább menni nem tudtak. A két előbbre hatolt oláh erdőőrt is vissza akartuk hívni; de kiáltásainkat egy kis zuhatag lár-mája miatt nem hallották. Lövéseinkre feleltek, de tovább mentek utat keresni. Kezdtet javába setétedni; egyik erdőőrt a lovak után küldöttük, hogy fordítsa vissza, hogy ott helyben éjszakázzunk; de jó félórai szaladás után azon hirrel tért vissza, hogy már elérni lehetetlen.

És most beállt a válságos helyzet. A bánkódás, hogy a lovakat miért engedték elmenni, már késő volt! A szitkozódás nem használt semmit. Alig láttunk már annyit, hogy kissé védettebb, és szárazabb helyet keressünk egy szikla alatt, a hol kevésbé érjen a tetőről lesülyedő éjjeli hideg szellő. Helyzetünk 1950 méternyi tenger feletti magasságban, regényessége daczára sem volt irigylésre méltó. Lábunk a föld nedvességétől teljesen átázva, a fáradságtól elcsigázva! Leheveredtünk ugyan a lejtős gyepen; de annak nedvessége a pokróczon átütött; a 6 C. foku hűvös éjjeli szellő csontunkig hatott, s kellemetlenségét a hegygerinczen átömlő köd még fokozta. De hasonlíthatatlanul rosszabb dolga volt a két velünk

maradott erdőőrnek, kik, hogy könnyebben mehessenek a sziklatuskókon, subájukat is a lovakra vetették, és 11 órától fogva semmit sem ettek. Az egyiknek plaidemet, a másiknak, hogy legalább lábát belegöngyölje, kamásnimat adtam oda. Boldogok lettünk volna, ha egy henyefenyő bokor lett volna közelünkben; de hire sem volt; s a fü oly nedves, hogy tűz gerjesztésről szó sem lehetett.

Nyolcz óra tájt megszólalt erdélyi csobánunk, a ki az utkeresésből visszajött. Ettől megtudtuk, hogy sem az oláh erdőőrök, sem a lovak nem érhatték el a sztinát, hanem valahol a sziklák között lepte meg őket az éjj. Szép jutalmat ígértünk neki; ha felkeresi a lovakat, s onnan lábbelit, meleg ruhát, pokróczot és plaideket hoz nekünk. El is ment szegény, pedig a ránk nézve oly nehéz nap fáradalmaim már is két órai erőfeszítő gyaloglással toldotta meg. A várakozás roppant unalmas volt; panaszkodással, s ha nagyon fájni kezdettünk, körbejárással, a kis hápahupás gyepen, eltelt az idő 10-ig... 11-ig... Én lemondtam már végkép az alvásról, s arról a reményről is, hogy a csobánnak sikerül kívánságunkat teljesíteni. A barátom szerencsés volt bundájával, melynek bőrén nem hatott keresztül a szellő. Ő még aludt is egy-egy keveset. A szegény erdőőrök majd megfagytak. Féltem őket, hogy nem kerülik ki a tüdőgyuladást. De a mikor a baj legnagyobb, akkor jó a szabadító. Ezuttal a csobán képében jött, a kit soha oly lelkesedve nem fogadtak, mint mi akkor. Különösen a két erdőőrré volt eljövetele életbevágó jelentőségű. 11 óra után volt, mikor a két csobán, mert az oláhországit is elhozta magával, a ruhaneműekkel megérkezett; melyek sohasem tettek jobb szolgálatot. Ennek daczára nagyon örvendettünk, mikor pitymallani kezdett, és rendbeszedve magunkat, utnak indultunk megérkezett vezetőinkkel, kik tőlünk néhány száz lépésnyire kerestek volt maguknak éjji tanyát. Megjegy-

zendő, hogy erdélyi csobánunk, mielőtt hozzánk jött volna, megkereste azon fél czipót, melyet az éjjel az általvetőjéből elvesztett.

Csobánunknak az éjjel véghezvitt hőstette megérdemelné, hogy itt megénekeljem; de miután engem a Pegasus nem rugott meg, csak prózában szentelek e fajnak néhány sort.

A kényelemhez szokott városi embernek nincs fogalma a testnek azon edzettségéről, az izmok azon ruganyosságáról, s a fáradoalmak és viszontagságok elviselésében tanusított azon nagy szívósságról, a melylyel ezen emberek bírnak. Testük sugár, csontjaik inkább szilárdak mint vastagok; izmaik rendkívül ruganyosak; nincs testükben egy diónyi fölösleges zsír. Könnyedén szaladnak mint őz; biztosan ugranak szikláról-sziklára mint zerge; hosszú botjukkal roppant ugrásokat képesek tenni, s ha meredek oldalon kell leszaladni, dörzsfék gyanánt rendkívül ügyesen használják azt. Rendesen bottal, vagy baltával kell, hogy a medvével szembe szálljon, s elűzze azt nyájától, mivel pisztolylyal igen ritkán rendelkezik. S nem elég a nappali fáradság, még éjjel sincs nyugtok szegényeknek, mert kutyáikkal együtt folytonosan lármázniok kell, hogy a medve a nyáját meg ne lepje. A havasi hideg szelek ellen csak kis gubája védi; s egy hideg éj, a melyet neki annyiszor kell átvirrasztani, elég volna a kényelemhez szokott vastag háju kedélyes városi polgárnak, hogy veszélyes betegséget, vagy élethosszig tartó köszvényt kapjon.

De lássunk utunk folytatásához. A völgyben, előttünk látni lehet már a sztinát, hol reggelizni szándékozunk. Csak lebaktatunk valahogy a sziklaszoros kőtuskóin, s egy félórai ily haladás után a völgy tulsó oldalán egy kőfolyáson hosszas fürkészás után megpillantjuk lefelé igyekvő lovainkat a hajtókkal. El nem képzelhetjük, hogy miképen tudnak azon meredeken megállani. De hisz olyanon mentünk fel a tegnap is.

Ime ott azon kősziklánál meg kell fordulniok. Aztán jó egy vágás, fenekén sima sziklalappal! Hogy fognak majd ott átjönni. Feszült figyelemmel várjuk, amíg ott átjönnek. A barátom, ki az expeditiot rendezte, el van készülve, hogy legalább egy lóba fog kerülni e lejövetel a kőfolyáson. Hiába! Már benne vagyunk; ha elkárosul valamelyik, ki kell fizetni! No most odaért az egyik a veszélyes helyhez. Nógatják... szépen átteszi első lábait... szerencsésen átment. Utána a második, s így a többi is. — Nagyot lélegzettünk! Átestünk a legnagyobb bajon. Most már veszély nélkül lejöhetnek. A völgyön lefelé tekintve, megpillantjuk az elveszett két oláh erdőört is. A völgybe beérve tehát szerencsésen mind együtt volnánk. Mindnyájan elbeszéltük egymásnak az éjjeli élményeket. A hajtókat a meredek sziklaoldalon lepte meg az éj a lovakkal, és sziklákhoz kellett azokat kötőfékjükkel kötni, hogy félre ne lépjenek, mert különben menthetetlenül a mélységbe zuhantak volna. Az emberek, hol állva, hol kuporogva töltötték az éjjel, épügy mint a két oláh erdőör is, kik keresve az utat, a hol a lovak lejöhetnének, valami sziklák közt setétedtek el. Nekik volt legszomorubb sorsuk, mert nedves bocskorral, étlen és szomjan, ingben és gatyában, suba nélkül kellett egész éjjel tölteniök. Egyik csoport sem csinálhatott tüzet, henyefenyő hiányában.

A barátom feltette volt a tegnapi magában, hogy rettenetesen le fogja szidni mind az erdőöröket, mind a hajtókat, hogy miért nem maradtak helyben, hogy együtt éjjelezzünk; de mikor siralmasnál siralmasabban festették le az átvirrasztott éjjelt, elállott szándékától. Eléggé megbűnhődött mindenik elkövetett hibájáért.

Csak 9 óra tájt értük el a sztinát, hol pompás villás reggelit készítettünk. Az elfázódottaknak felségesen esett a meleg rántásleves és a rizotto. Sonkánk is volt még, s a mi több, borunk is. Én éjjel cseppet sem aludván, ennek pótlására

felhasználtam a reggeli elkészítésére szükséges időt. — Aztán megint erőhöz jutva, jókedvvel utnak indultunk.

A sztina már az erdő tenyészeti határában van. Sőt itt már fürtös juhar és bükk is van a fenyő közé vegyülve. Tengerfeletti magassága mintegy 1400 méter lehet.

Az ut innen le lóval járható volt ugyan, ha az ember a ló után gyalog ment, de e sorok olvasói közül kevésnek van ily utakról fogalma. Ha a völgyön, nem nagy költséggel elkészíthető uton haladhattunk volna, gyalog is elmentünk volna egy óra alatt a sztinától a már felhagyott üveg-gyárig; de a sziklák kerülgetése és csupán a könnyebb járhatóság céljából a gerincnek megmászása s egy mellékvölgybe való szállás miatt legalább három órába került ez ut. A fővölgyen magánbirtokot képez az erdő, mely a pásztorok pusztítása és az üveghutához szükséges fának kiméletlen vágása és hordása folytán borzasztóan össze van marcangolva, 30—40 s több holdra terjedő számos, újabb és régibb égésfolt terül el a baloldalon, melyek itt-ott egész a gerinczig, és az erdei tenyészet határáig érnek. A pásztorokon kívül, a mint az ide való parasztok beszélték, az üvegyári munkások is fel szokták volt gyujtani az erdőt, hogy a fáknak felületes elégése és állva való megszáradása folytán gyorsan égő lángfát kapjanak. És az erdőterület mostani állapota nagyon valószínűvé teszi ez állítást. Akárhogy is van, egy század okszerű gazdálkodása kell hozzá, hogy az itt üzött kvalifikálhatatlan erdőpusztítás nyomait eltüntesse.

A Podragu csúcs alól eredő mellékvölgyben szép ős bükkös van a kincstár birtokában, mely kihasználásra vár.

Estére Felső-Ucsára, s egy ott felvett fuvarossal 10 órakor szerencsésen Fogarasra visszaérkeztünk, szeptember 11-ikén, tehát elindulásunktól számítva hatodnapra.